

stelt u voor ...

Aan de slag met faire diagnostiek

20 januari 2015

Voormiddag

PROVINCIAAL
ONDERWIJS
VLAANDEREN

stelt u voor ...

Inleiding

Stefanie Pieters

CLB GO!

PROVINCIAAL
ONDERWIJS
VLAANDEREN

Programma

- **9u30-9u45:** voorstelling werkgroep
door Stefanie Pieters
 - **9u45-10u45:** Toetsstenen Faire Diagnostiek
door Marleen Van den Mooter
 - **10u45-11u15:** koffiepauze
 - **11u15-12u15:** Protocol gedrag en emotie
door Filip Bally en Lies Verlinde
 - **12u15-13u:** Lunch
 - **13u-14u:** Mondelinge taalvaardigheid
door Hilde de Smedt
 - **14u-16u:** casussen uit de praktijk
Door Steven Embrechts, Katleen Van Hecke, Sam De Laet, Caroline Peeters en Annemie Bos
- met korte onderbreking (15u-15u15)

Voorstelling werkgroep

Een netoverstijgende samenwerking tussen...

PROVINCIAAL
ONDERWIJS
VLAANDEREN

Huidige leden: Marleen Van den Mooter (voorzitter), Filip Bally, Annemie Bos, Cindy Bruylants, Sam De Laet, Kris Olieslagers, Caroline Peeters, Stefanie Pieters, Lies Rutten, Katleen Van Hecke, Eline Verhagen en Lies Verlinde

Volgers: Luc Driesmans, Stefaan Jonniaux, Cora Linskens, Walter Magez en Michèle Vancouillie

Geïnteresseerd? marleen.vandenmooter@vclb-koepel.be

Doelstelling werkgroep

Blijvende zorg voor kwaliteitsvolle en ethisch verantwoorde diagnostiek bij allochtone en kansarme leerlingen binnen CLB

Kansarme leerlingen?

- Leerlingen met van thuis uit minder financieel, sociaal en cultureel kapitaal en daardoor onderhevig aan mechanismen van achterstelling en achterstandsverwerving
- Minder kansen om zich te ontwikkelen

Allochtone leerlingen?

- Leerlingen van andere herkomst, thuistaal niet-Nederlands en een andere culturele achtergrond.
- De grote meerderheid van de allochtonen is ook kansarm, in Vlaanderen.

Website

<http://www.vclb-koepel.be/professionals/kansenbevordering3/faire-diagnostiek>

Over VCLB - Contact - Vacatures - Site - Register - Paswoord vergeten? Welkom Stefanie Pieters

Naar de webwinkel... Nascholing...

VCLB
VRIJE-CLB-KOEPSEL VZW

Professionals **Kansenbevordering > Faire diagnostiek**

CLB-opdracht Diagnostiek Gezond en wel Goed in je vel **Kansenbevordering** Kwaliteitszorg Leren & cognitie Methodieken & kaders

Onderwijsloopbaan Leerplicht Rechten en plichten Specifieke noden (BuO) Leerlingvolgysteem Kleuters CLB-rollen

Afmelden

Laatste update: 19/03/2012

Faire diagnostiek, een kwaliteitsvolle en zorgzame diagnostiek bij kansarmen en alloctonen.

Binnen de ganse CLB-sector, en bij diagnostici buiten deze sector, leeft een terechte bekommernis om kwaliteitsvolle en ethisch verantwoorde diagnostiek te hanteren bij alloctone en kansarme leerlingen. Tegelijkertijd is er de steeds terugkerende, vaak sterk overtrokken kritiek vanuit de samenleving ten aanzien van het psydiagnostisch onderzoek door en de praktijk van CLB'ers.

Met de doelstellingen en bekommernissen van faire diagnostiek wil men hierop een antwoord aanreiken. Doorheen het diagnostisch proces maakt men een onderscheid tussen leerlingen met problemen ten gevolge van de ontwikkelingscontext van kansarmoede of etniciteit en leerlingen met problemen van een andere orde zoals leer- en ontwikkelingsstoornissen. Beide groepen vragen een andere indicering en interventie.

- > Visie
- > Regelgeving
- > Materialen
- > meer lezen
- > Anderstalige nieuwkomers
- > Armoede
- > Communicatie
- > Diversiteit-integratie-integratie
- > Faire diagnostiek**
 - > Basisprincipes
 - > Materialen
 - > Meer lezen
- > Inschrijvingsrecht
- > Lokale Overleg Platforms (LOP)
- > Ondersteuningsbeleid
- > Taal en taalvaardigheid

Google™ Aangepast zoeken

Mijn vergaderingen

Netoverst WG Faire diagnostiek

Onderwijskiezer.be
Open deur, elke dag, overal,
over alle studierichtingen.

Website: materialen

Over VCLB - Contact - Vacatures - Site - Registreer - Paswoord vergeten? Welkom Stefanie Pieters

VCLB
VRIJE-CLB-KIEPEL VZW

Informatie voor leerlingen en ouders | Beleid en organisatie | Leerlingenbegeleiding voor professionals

Naar de webwinkel...

Professionals > Kansenbevordering > Faire diagnostiek > Materialen

CLB-opdracht	Diagnostiek	Gezond en wel	Goed in je vel	Kansenbevordering	Kwaliteitszorg	Leren & cognitie	Methodieken & kaders
Onderwijsloopbaan	Leerplicht	Rechten en plichten	Specifieke noden (BuO)	Leerlingvolgysteem	Kleuters	CLB-rollen	Afmelden

- > Visie
- > Regelgeving
- > Materialen
- > meer lezen
- > Anderstalige nieuwkomers
- > Armoede
- > Communicatie
- > Diversiteit-migratie-integratie
- > **Faire diagnostiek**
 - > Basisprincipes
 - > **Materialen**
 - > Meer lezen
- > Inschrijvingsrecht
- > Lokale Overleg Platforms (LOP)
- > Ondersteuningsbeleid
- > Taal en taalvaardigheid

Materialen

Faire diagnostiek van de intelligentie

Faire diagnostiek en schoolse kennis rekenen

Faire diagnostiek van schoolse vaardigheden

Faire diagnostiek van gedrag en socio-emotioneel functioneren

Faire diagnostiek en taalvaardigheid

SDQ en faire diagnostiek

De Strengths and Difficulties Questionnaire, (SDQ) is een kort screeningsinstrument voor kinderen en jongeren dat gratis te gebruiken is binnen de gezondheidszorg en dat gedrag, emoties en relaties bevraagt.

WISC III en FD

Een aantal tips voor het gebruik van WISC III bij allochtone en/of kansarme jongeren.

Faire diagnostiek m.b.t. CBCL

Een vaak gebruikte vragenlijst, waarbij een aantal opmerkingen geformuleerd werden, in functie van een fair gebruik.

Faire diagnostiek m.b.t. PMT-K2

Deze test biedt mogelijkheden tot gebruik bij kinderen vanaf het 5de leerjaar lager onderwijs tot het 3de jaar secundair onderwijs.

Google™ Aangepast zo

Mijn vergaderingen

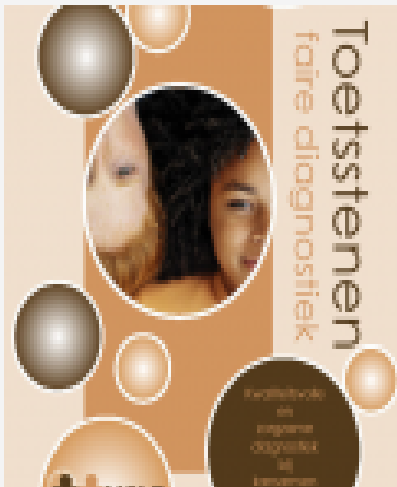
Netoverst WG Faire diagnostiek

Onderwijskiezer.be
Open deur, elke dag, overal, over alle studierichtingen.

Meer lezen?

Toetsstenen faire diagnostiek

Cré Jos, Magez Walter, Willems Lieve, Olieslagers Kris, Van den Bosch Rita, Cocquet Edgard, Vancouillie Michèle

Faire diagnostiek ten aanzien van allochtone en kansarme leerlingen krijgt terecht meer en meer aandacht binnen de CLB-wereld en de wetenschappelijke wereld. Faire diagnostiek betekent kwaliteitsvolle en zorgzame diagnostiek bij kansarmen en allochtonen. Dit betekent dat men rekening houdt met mogelijk storende factoren ("bias") bij de meting en dat men bij de interpretatie en indicering rekening houdt met de contextfactoren van kansarmoede en etnische afkomst, om onderschatting en foute inschatting te vermijden. De doelstellingen van faire diagnostiek sluiten aan bij het "Begeleidingstraject voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften" (BGT). Ook de ontwikkelingen in het kader van Handelingsgericht Diagnostiek (HGD) en Handelingsgericht Werken (HGW) streven naar "faire diagnostiek". De "Toetsstenen faire diagnostiek" worden daarom ook opgebouwd binnen deze kaders van HGD/HGW en BGT. Soms vergen de werkingsprincipes van HGD en BGT een "vertaling" naar allochtonen en kansarmen, vandaar dit basiswerk. De toetsstenen zijn bedoeld voor practici, professionelen, betrokken bij de diagnostiek om hen toe te laten de kwaliteit van de diagnostiek t.a.v. de doelgroep te verbeteren.

Meer lezen?

Diagnostiek bij allochtonen. Schoolpsychologisch onderzoek ...

Walter Magez en Hildegard Stinissen (2010)

De bundel is bedoeld als een introductie in de diagnostiek bij allochtonen ten aanzien van intelligentie en cognitieve vaardigheden. Naast een exploratie van algemene thema's die belangrijk zijn bij deze diagnostiek, biedt de bundel ook onmiddellijk praktisch bruikbaar materiaal. De auteurs richten zich tot de practicus en het geheel moet dan ook vanuit dat perspectief bekeken worden. Zij willen bijdragen tot de competentie van de diagnosticus. De publicatie is een herziene en uitgebreide versie van de eerste druk uit 2003. Deze versie wil aansluiten bij de nieuwste theorieën over intelligentie. Het CHC-model loopt dan ook als een rode draad doorheen de testbesprekingen.

Een boeiende studiedag gewenst!

stelt u voor ...

Toetsstenen faire diagnostiek

Marleen Van den Mooter

VCLB

PROVINCIAAL
ONDERWIJS
VLAANDEREN

Uitgangspunten

Blijvende zorg voor kwaliteitsvolle en ethisch verantwoorde diagnostiek binnen CLB bij

▪Kansarme leerlingen

Met van thuis uit minder kapitaal en onderhevig aan mechanismen van achterstelling en achterstandsverwerving => minder kansen tot ontwikkeling.

▪Allochtone leerlingen

Met andere herkomst, thuistaal niet-Nederlands en andere culturele achtergrond. Onderzoek geeft aan dat een groot aantal van deze leerlingen/gezinnen ook kansarm is.

Uitgangspunten

Uitgangspunten

Doelgroep

brede en heterogene groep die door hun context beschikken over minder “kansen tot ontwikkeling”

Faire diagnostiek = diagnostiek die rekening houdt met

- mogelijk storende factoren (‘bias’) bij de meting
- contextfactoren van kansarmoede en etnische herkomst

problemen door de ontwikkelingscontext van kansarmoede of etniciteit ↔ problemen van een andere orde (leer- en ontwikkelingsstoornissen)

Faire diagnostiek in de praktijk

FD binnen handelingsgericht werken = Toetsstenen FD ...

- Principes vertalen naar specifieke doelgroepen
- Eigenheid van de doelgroep heeft impact op het traject
- Toetsstenen vormen een leidraad!

Faire diagnostiek in de praktijk

**... en handelingsgerichte diagnostiek
= fiches FD en publicaties**

- Aandacht voor storende factoren (“bias”)
- Rekening met mogelijke inhaalbeweging
- Aandachtspunten i.v.m. procedure en inhoud van het diagnostisch handelen
- Niet alleen voor intelligentie maar ook voor taalvaardigheid, gedrag, socio-emotionele kenmerken, medische en lichamelijke aspecten

Criteria faire diagnostiek

INTAKE en STRATEGIEFASE

FD1: Een vertrouwensrelatie creëren

FD3: Een positief kader opbouwen

FD2: Voldoende informatie verzamelen (SES en migratie)

FD4: Eigen waarden en (voor-)oordelen onder controle

ONDERZOEKSFASE

FD5: Breed kijken

FD6: Storende factoren voorkomen

FD7: Juist interpreteren

INDICERINGS en ADVIESFASE

FD8: Gepaste indiceren

FD9: Respectvol adviseren

FD10: Bij de interventie: geloven in de veranderbaarheid!

Criteria faire diagnostiek

criterium 1- FD 1 = vertrouwensrelatie opbouwen

- met ouders
- met leerlingen
- belangrijk proces bij de intake- en strategiefase

Criteria faire diagnostiek

criterium 2 – FD 2: relevante informatie inwinnen

- storende factoren tav. gelijke kansen:
prestatie motivatie – taalvaardigheid
cultuurvertrouwdheid - testvaardigheid
- Beïnvloedende factoren op gelijke kansen:
achterstandsverwerving - achterstelling
- Het geheel bekijken:
leerling - gezin en buurt – school

→ Is er voldoende informatie betreffende etniciteit en/of kansarmoede???

Criteria faire diagnostiek

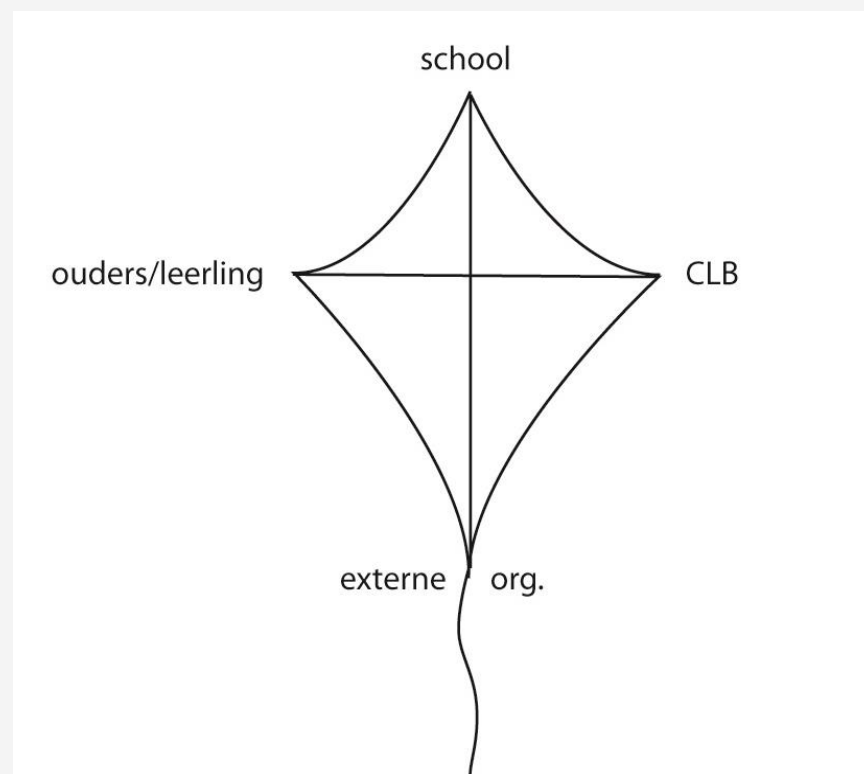
criterium 3 – FD 3: helpen opbouwen van een positief kader

CLB en school =
gelijkwaardige partners

CLB → relatie school –
ouders/leerling
optimaliseren.

Externe partners →
samenwerking bevorderen

**Zonder totaal partnerschap
is 'resultaat' onmogelijk**

Criteria faire diagnostiek

criterium 4 – FD 4: eigen waarden en (voor)-oordelen expliciteren

- Eigen attitude, beliefs, verwachtingen onder ogen zien en onder controle houden
- Belang van een juiste basishouding:
Basisschakelmethodiek – maatzorg – Bindkracht – emancipatorisch en outreachend werken - ...

Criteria faire diagnostiek

criterium 4 – FD 4: eigen waarden en (voor)-oordelen expliciteren

- Algemene normen - specifieke normen
- Tests als COVAAR, TASAN (AN), testen met normen voor allochtone groepen, ...
- Gestandaardiseerde afname - “testing to the limits”

Criteria faire diagnostiek

criterium 5 – FD 5: breed kijken

= rekening met de context (vooral tav. gezin en school)

Gezin:

- Opvoedingsstijl
- Acculturatievragenlijst (UGent, M. Schittekatte)

School:

- Relatie Leerkracht-leerling
- Relatie leerling- andere leerlingen (sociometrie)

Criteria faire diagnostiek

criterium 5 – FD 5: breed kijken

= breed beeld van de leerling

- De gehele structuur van de ‘intelligentie’ (CHC-model)
- Ook andere vaardigheden (competenties) meten naast ‘intelligentie’ (cfr. GARDNER)
- Ook de socio-emotionele aspecten (motivatie, angst...)

Criteria faire diagnostiek

criterium 5 – FD 5: breed kijken

= goede keuze van de instrumenten

- Diverse instrumenten
- Cultuurgevoeligheid van het instrument bekijken
- Rekening met mogelijke uitsluitingsmechanismen

Criteria faire diagnostiek

criterium 5 – FD 5: breed kijken

	Prestatiemotivatie	Taalvaardigheid	Cultuurvertrouwdheid	Testvaardigheid
uitsluiten	vertrouwensrelatie met leerling; vertrouwensfiguur; vertrouwde omgeving; aanmoedigen...	Verstaanbare instructies; vertalen; vooroefening; visuele ondersteuning	Voldoende inburgeringstijd: geen IQ-meting bij AN < 2 jaar hier of bij allochtone kleuters	voor oefeningen
Inschatten	observatie; gesprek	Taalvaardigheidstoets	observatie en gesprek; acculturatievragenlijst	gesprek met leerling of ouders

Criteria faire diagnostiek

criterium 6: storende factoren (bias) controleren

- De evolutie bekijken – is er vooruitgang?
- Een goede keuze van meetinstrumenten
- Deskundig gebruik van de instrumenten
- Verantwoord gebruik van normen
- Niet op één testmoment voortgaan

Criteria faire diagnostiek

criterium 6: storende factoren (bias) controleren

Intelligentietests:

- minder cultuurgevoelige tests gebruiken
SON/R=>controle voor Flynn-effect! www.testresearch.nl
Geoptimaliseerd IQ (WPPSI/R)
- Klassieke intelligentietests + brede intelligentie meten
- “Diagnostiek bij allochtonen. Schoolpsychologisch onderzoek met psychodiagnostische tests voor intelligentie en cognitieve vaardigheden”

Criteria faire diagnostiek

criterium 6: storende factoren (bias) controleren

Persoonlijheids- en andere vragenlijsten:

- SDQ (Strength & Difficulties Questionnaire): in verschillende talen (zie www.ggd.nl)
- Vineland Adaptive Behaviour Scales

Maar: opgelet voor taalgebruik, letterlijke interpretatie, taboes in de gemeenschap/groep, ...

Criteria faire diagnostiek

criterium 6: storende factoren (bias) controleren

Belangrijk

- Rekening houden met storende factoren **tijdens** het onderzoek
- Rekening houden met factoren die de ontwikkeling hebben beïnvloed (**voor** het onderzoek): bv. kansarmoede of anderstalig zijn

Criteria faire diagnostiek

criterium 7: correcte interpretatie

- Zwakke cognitieve ontwikkeling (bv. IQ 70) bij een kansarme leerling: minder kansen gehad tot ontwikkeling => ‘vertraagde cognitieve ontwikkeling’?
- Zwakke cognitieve ontwikkeling (bv. IQ 70) bij een kansrijke leerling => ‘beperkte cognitieve mogelijkheden’?

Criteria faire diagnostiek

criterium 7: correcte interpretatie

- Slecht resultaat op taaltest bij kansarme of bij kansrijke leerling/bij AN of ex-AN/...
- Sociale redzaamheid: bv. tafel niet kunnen dekken
- Gedrag: 'storend gedrag' andere betekenis bij vluchtelingen met traumatische ervaringen - Oogcontact vermijden: andere betekenis bij allochtone meisjes ...

Criteria faire diagnostiek

criterium 7: correcte interpretatie

- Hoge lading op **Gf (fluid)** = betere inschatting van de 'potentiële cognitieve mogelijkheden'
- Hoge lading op **Gc (crystalised)** = een ontwikkelingsstand van de cognitieve vaardigheden die nodig zijn op school
- De cognitieve vaardigheid werd beïnvloed door de sociale ontwikkelingscontext en ontwikkelt verder (afhankelijk van die context)
- => inhaalbeweging mogelijk!

Criteria faire diagnostiek

criterium 8: indicering afstemmen

- Leer- en ontwikkelingsproblemen bij kansarmoede en anderstaligheid
- Problemen met taal (Nederlands) bij allochtonen/kansarmen
- Gedragsproblemen bij vluchtelingenkinderen

Criteria faire diagnostiek

criterium 8: indicering afstemmen

Grotere kans op een inhaalbeweging omdat de kansen tot ontwikkeling nog niet (volledig) geboden zijn

⇒ voorzichtigheid geboden!

Zorgvuldig diagnostisch traject wanneer er sprake is van doorverwijzing BuO

Criteria faire diagnostiek

criterium 8: indicering afstemmen

- In principe NIET bij anderstalige nieuwkomers!
- In principe NIET vanuit de kleuterklas bij allochtonen!
- Tijd geven voor een inhaalbeweging
- Oppassen met type- bepaling (basisaanbod – type 3)
- Verstandig omgaan met drempels (bv. IQ-drempels – werken met betrouwbaarheidsgrenzen)

Criteria faire diagnostiek

criterium 9: communicatie verzorgen

Belang van goede communicatie + veel meer aandacht geven aan en rekening houden met de doelgroep

- Toegankelijke taal
- Eerlijk en transparant – vanuit een samenwerking
- Beslissingsrecht van de ouders
- ‘Aanvaardingsproces’ bij ouders en bij school
- Uitzonderingen zijn (altijd) mogelijk

Criteria faire diagnostiek

criterium 10: afgestemde interventie bevorderen

- Het handelingsplan is het doel van faire en handelingsgerichte diagnostiek!
- Aanzetten tot uitvoering volgens de gegeven criteria en vanuit faire diagnostiek
- Leerlingen blijven opvolgen

Criteria faire diagnostiek

criterium 10: afgestemde interventie bevorderen

- Een proactief/preventief beleid opzetten t.a.v. kansarme en allochtone leerlingen
- Diagnose en de diagnosticus evalueren
- ***Geloven in de veranderbaarheid, ook bij kansarmen en hun omgeving***

stelt u voor ...

FD en Prodia Protocol Gedrags- & Emotionele problemen

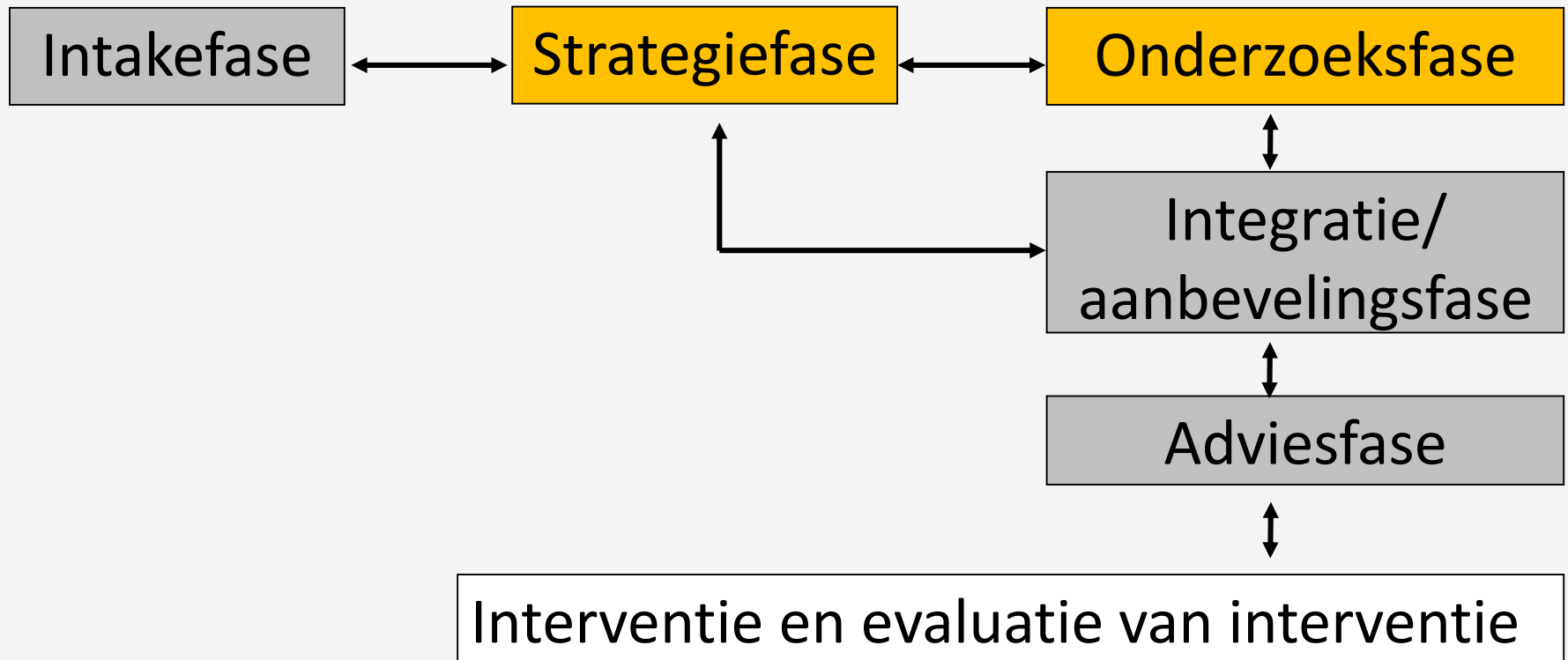
Lies Verlinde en Filip Bally

Centraal in ons verhaal

- Toetsstenen als leidraad bij handelingsgerichte diagnostiek
- Richtlijnen bij afname van vragenlijsten

Handelingsgerichte diagnostiek

Handelingsgerichte diagnostiek

Intakefase → hulpvraag

Strategiefase → clusteren, hypothesen,
onderzoeksvragen

Onderzoeksfase → antwoord op onderzoeksvragen

Integratie- en aanbevelingsfase

→ integratief beeld, doelen,
wenselijke aanbevelingen (pro/contra), noodzakelijke
interventies

Adviesfase → akkoord over interventies,
afspraken over uitvoering, opvolging, evaluatie

Toetsstenen als houvast!

INTAKE en STRATEGIEFASE

- FD1: Een vertrouwensrelatie creëren
- FD3: Een positief kader opbouwen
- FD2: Voldoende informatie verzamelen (SES en migratie)
- **FD4: Eigen waarden en (voor-)oordelen onder controle**

ONDERZOEKSFASE

- FD5: Breed kijken
- FD6: Storende factoren voorkomen
- FD7: Juist interpreteren

INTEGRATIE/AANBEVELINGSFASE en ADVIESFASE

- FD8: Gepaste indiceren
- FD9: Respectvol adviseren
- FD10: Bij de interventie: geloven in de veranderbaarheid!

INTAKE en STRATEGIEFASE

Hulpvraag?

Hypothesen? Onderzoeksvragen?

Toetsstenen als houvast!

- FD4: Eigen waarden en (voor-)oordelen onder controle

INTAKE en STRATEGIEFASE

**The vision that was planted in my brain...
still remains....**

**Uit: ' the sound of
silence'
Simon&Garfunkel**

The vision that was planted in my brain... still remains....

“Ik zat alleen in
een vuile kameel.”

The vision that was planted in my brain... still remains....

Bijvoorbeeld: ik hoor/zie ... en dat doet me denken aan ASS.

De eerste indruk wordt versterkt doordat

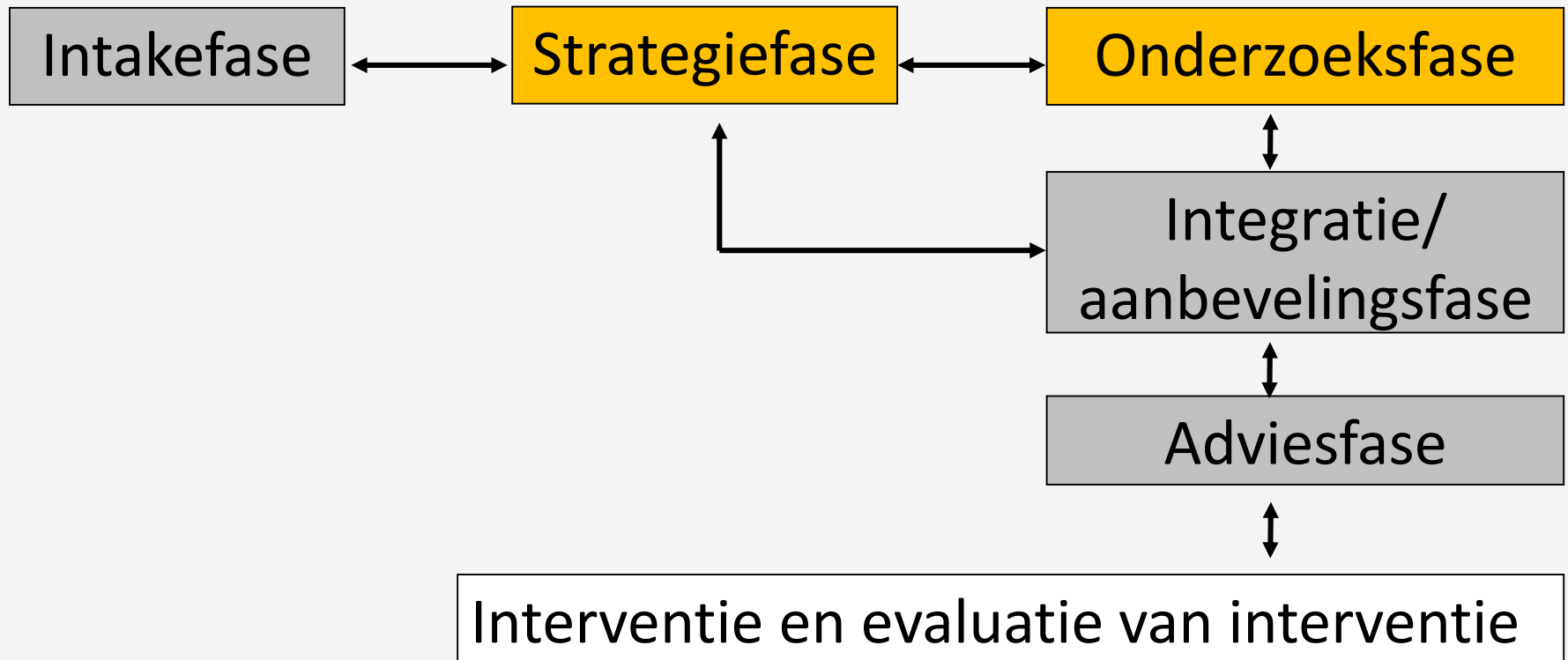
- Je informatie opzoekt die aansluit bij je overtuiging (confirmation bias)
- Je je laat leiden door informatie die in je geheugen beschikbaar is (beschikbaarheidsheuristieken)

The vision that was planted in my brain... still remains....

Houd vooroordelen onder controle door:

- hypotheses in teamverband te bespreken
 - actief op zoek te gaan naar informatie die je hypothese tegenspreekt
- naar kind én context te kijken

Handelingsgerichte diagnostiek

ONDERZOEKSFASE

Onderzoeksvragen beantwoorden

WAT willen we nog weten?

Toetsstenen als houvast!

- FD5: Breed kijken

ONDERZOEKSFASE

in Protocol Gedrag & Emotie

WAT willen we nog weten?

- ⇒ Breed kijken naar **competenties** (Toetsstenen blz. 26)
- Ambitie, werklust inzet, 'vechtlust', energie, doorzetting, koppigheid
 - Leergierigheid, nieuwsgierigheid
 - Inlevingsvermogen, sociaal/zorgend zijn, respect hebben
 - Zelfzekerheid, assertiviteit, gevoel van eigenwaarde, trots

ONDERZOEKSFASE

in Protocol Gedrag & Emotie

WAT willen we nog weten?

⇒ Breed kijken **naar competenties**

- Aandacht, alert, luisterbereid zijn
- Integriteit, eerlijkheid, echtheid
- Loyaliteit tov familie en vrienden
- Veerkracht, weerbaarheid, relativiseringsvermogen
- Dankbaarheid, nederigheid
- Emoties kunnen tonen, directheid, 'warmte'
- Moed, dapper zijn

ONDERZOEKSFASE

in Protocol Gedrag & Emotie

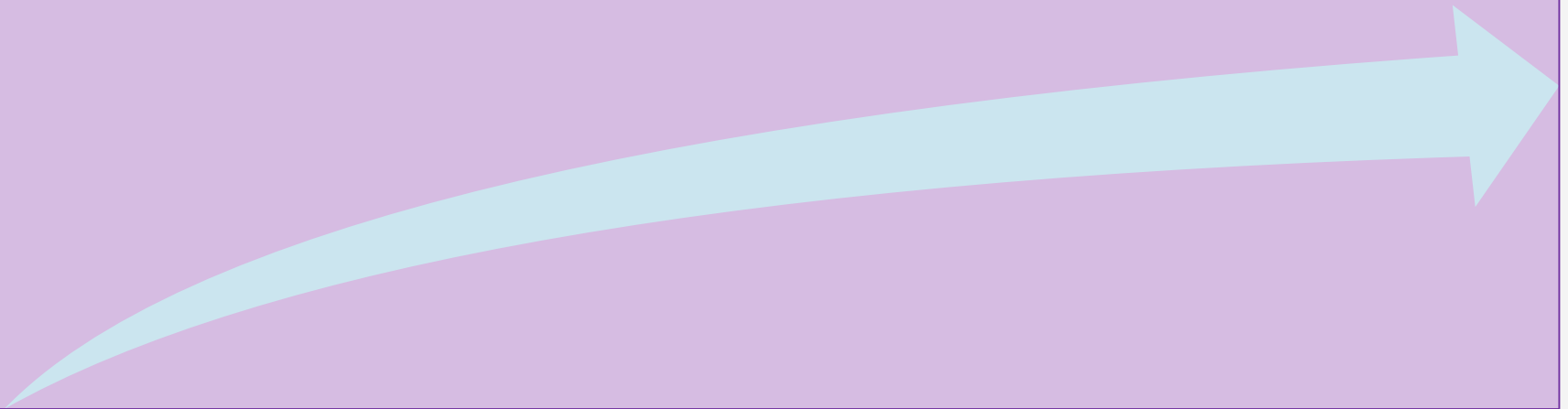
WAT willen we nog weten?

⇒ Breed kijken naar **(gedrags)problemen**

ONDERZOEKSFASE

in Protocol Gedrag & Emotie

“Language is not merely a vehicle of thought but also the driver.” (Wittgenstein)

Wat is het (gedrags)probleem?

Probleemgedrag is gedrag

- dat een welbepaald kind stelt
- op een bepaald moment in de tijd
- en dat **door welbepaalde personen uit de omgeving** van het kind
- en **in een welbepaalde socio-economische en culturele context**

storend, ongewenst of ongewoon wordt genoemd.

Wat is het (gedrags)probleem?

- **Relatief concept: op dat moment worden in een bepaalde omgeving heersende normen en geldende regels overschreden**
- Ernst bepaald a.d.h.v. frequentie, duur, omvang en mate waarin de betrokkene zichzelf en/of zijn omgeving psychische schade berokkent

(van der Ploeg, 1997)

Voorbeeld

Kinderen/jongeren die in hun opvoedingsomgeving minder structuur krijgen, leren minder hun gedrag en impulsen te beheersen.

Een leerkracht of onderzoeker kan dit 'drukke' gedrag als problematisch beoordelen.

⇔ Gedrag van kinderen/jongeren die opgroeien in 'probleemsituaties' kan beschouwd worden als een normale reactie op abnormale situaties.

⇒ Vaak kan een structurerende of ondersteunende aanpak relatief snel verbetering brengen.

Wat is het (gedrags)probleem?

Of gedrag problematisch is of niet hangt samen met:

- Ontwikkelingsperspectief
- Continuümgedachte
- Context
- Informant

Wat is het (gedrags)probleem?

Ontwikkelingsperspectief

Wat is het (gedrags)probleem?

Continuümgedachte

- Frequentie?
- Intensiteit?
- Duur?
- Situaties?

Wat is het (gedrags)probleem?

Context

⇒ In welk gezin, welke buurt groeien kinderen op? SES? Culturele bagage?

Gezinsfunctioneren en netwerk? Etnische achtergrond en migratiegeschiedenis?

⇒ Opvang op school?

Wat is het (gedrags)probleem?

Context

Bepaalde gedragingen zijn sterk beïnvloed door geldende normen en waarden van de groep waarin het socialisatieproces plaatsvond ...

Voorbeeld

Gedrag heeft een eigen betekenis binnen de culturele context

- Kopiëren is in China een eerbetoon aan het origineel?
- Druk gedrag in Nederland wordt als meer normaal ervaren dan in Vlaanderen?
- Vermijden van oogcontact als teken van respect of niet?
- Wat is aanvaardbare manier van te reageren op een terechtwijzing?

Wat is het (gedrags)probleem?

Informant

- Gedragingen zijn maar storend of vreemd omdat we ze bekijken vanuit het perspectief van bepaalde verwachtingen
- In die zin vertellen mensen die ons aanspreken over storend gedrag bij een kind/leerling impliciet ook iets over hun verwachtingen, eisen en ergernissen.
- (S. Vanheule UGent)

Wat is het (gedrags)probleem?

- Gedrag is niet leeftijdsadequaaat
- Gedrag manifesteert zich frequent
- Probleemgedrag duurt lang
- Gedrag manifesteert zich intensief
- Hardnekkig, resistent

Wat is het (gedrags)probleem?

- Onbegrijpelijke reactie op situationele aanleidingen/bizar
- Verschillende betrokkenen signaleren in verschillende situaties dezelfde problemen
- Gedrag schaadt of bedreigt de ontwikkeling, kind lijdt.
- Geen socioculturele gebondenheid

ONDERZOEKSFASE

Onderzoeksvragen beantwoorden

HOE verzamelen we informatie het beste?

Kosten-baten?

⇒ Welke methoden/materialen kunnen onderzoeksvragen (helpen) beantwoorden?

Toetsstenen als houvast!

- FD6: Storende factoren voorkomen
- FD7: Juist interpreteren

ONDERZOEKSFASE

in Protocol Gedrag & Emotie

Welke methoden kunnen onderzoeksvragen (helpen) beantwoorden?

- Gesprek met leerling, de ouders, de leerkracht(en);
- Analyse van materiaal uit (dossiers van) de school en het CLB en eventueel van externen;
- Observatie;
- Maatregelen uitproberen en het effect nagaan;
- Meting (gestandaardiseerde vragenlijsten en testen);
- Medisch onderzoek.

ONDERZOEKSFASE

in Protocol Gedrag & Emotie

Onderzoeken is ook invloed uitoefenen

De soort onderzoeksmethode dat gebruikt wordt, zal een effect hebben op de leerling maar ook op de leerkracht of de ouders.

⇒ Houd bij de keuze van onderzoeksmethode rekening met de handelingsgerichte effecten die je wil bekomen.

Onderzoek is invloed uitoefenen

- Gesprek met de leerling, de ouders, de leerkracht(en) is ook ‘gehoor geven aan hen’, ‘probleem ernstig nemen’, mogelijk ‘steun geven’
- Analyse van materiaal uit (de dossiers van) de school en het CLB en eventueel van externen = geen direct effect op betrokkenen
- Observatie met (vooraf toestemming van Ik tot) feedback betekent bereidheid van Ik om eigen gedrag in vraag te stellen, bij te sturen.

Onderzoek is invloed uitoefenen

- Maatregelen uitproberen en effect ervan nagaan is sterk veranderingsgericht.
- Meting (vragenlijsten en testen): heeft een effect van beoordelen en beoordeeld worden.
 - Testonderzoek richt zich meestal op kindkenmerken = (on)bewust focus leggen
 - Ouders geven toestemming tot beoordeling van hun kind = een zeker vertrouwen geven aan onderzoeker
- Medisch onderzoek: geeft aan dat mogelijk iets biologisch meespeelt

Onderzoek is invloed uitoefenen

V v G K

Vragenlijst voor Gedragsproblemen bij Kinderen

J. Oosterlaan, A. Scheres, I. Antrop, H. Roeyers, & J. A. Sergeant

Naam kind: _____

Geslacht:*

jongen meisje

Leeftijd: _____

(jaar)

Naam school: _____

Groep / klas: _____

Onderzoek is invloed uitoefenen

Mogelijke culturele gevoelheden bij een gesprek

- Gesprek met leerling ook +12 j pas na toestemming van vader
- Op gesprek komen van moeder maar niet van vader kan verschillende betekenissen hebben

BIJVOORBEELD vader gaat niet akkoord (voor zijn gemeenschap), maar apprecieert wel de betrokkenheid OF vader zit vast op het werk en ouders spreken alles samen door OF opvoeding is (grotendeels) verantwoordelijkheid van de moeder OF ...

- Bepaalde culturen hechten erg veel belang aan het medische onderzoek en/of uitspraken van een arts, ook bij psycho-sociale problemen.

ONDERZOEKSFASE

in Protocol Gedrag & Emotie: meting

Algemene richtlijnen van WG FD bij afname van vragenlijsten

Fiches voor o.a. SDQ, CBCL, SCQ en SRS met specifieke aandachtspunten bij afname

Online op website WG FD <http://www.vclb-koepel.be/professionals/kansenbevordering3/faire-diagnostiek/materialen23/faire-diagnostiek-van-gedrag-en-socio-emotioneel-functioneren>

Richtlijnen geformuleerd door WG FD

Beoordeling door WG Faire Diagnostiek op basis ervaring veldwerkers en analyse handleiding over:

- Normering: representatie van allochtone kinderen/joneren en SES-leerlingen?
- Taalgebruik: duidelijk taalgebruik? vereiste taalniveau van de leerling/ouder?
- Cultuurbias: cultuurgeladen items? bespreekbaarheid binnen de cultuur?

Richtlijnen geformuleerd door WG FD

Leidraad FD per instrument

- Voorstelling netoverstijgende WG FD
- Algemeen
- Items
- Normen/scoring
- Besluit

Richtlijnen geformuleerd door WG FD

Antwoord op brede onderkennende onderzoeksvragen

- Strength & Difficulties Questionnaires (SDQ)
- Child Behavior Checklist voor kinderen (CBCL)

Bij vermoeden van ASS

- Screeningslijst voor autismespectrumstoornissen (SRS)
- Vragenlijst Sociale Communicatie (SCQ)

Algemene FD-richtlijnen afname vragenlijsten

Als diagnosticus

- Vertrouwd zijn met de doelgroep
- Positieve ingesteldheid

Vragenlijsten

- Ontwikkeld vanuit middenklassenwaardensysteem
- Academisch taalgebruik
- Vragen om gevoelens/verwachtingen te expliciteren

Algemene FD-richtlijnen bij afname vragenlijsten

- Afnemen in aanwezigheid moeder (dagelijkse opvoeding)
- Belang van introductie: informatie vragenlijst valt onder beroepsgeheim (niet bekend maken in eigen gemeenschap)
- Verken culturele achtergrond van gezin via vb. Gentse Acculturatievragenlijst

Algemene FD-richtlijnen afname bij vragenlijsten

- Samen met cliënt de vragenlijst overlopen
 - Let op de reactie van de cliënt bij elke vraag. Ga er, indien nodig, verder op in.
 - Wees alert voor uitdrukkingen die verkeerd kunnen begrepen worden
 - Indien de taal van de vragen moeilijk is, gebruik synoniemen en concrete voorbeelden

SDQ

aandachtspunten FD

- Beschikbaar in verschillende talen -> Neem de taal die allochtone ouder(s) het best lezen en schrijven
- Items over 'stelen', 'bedriegen' of 'liegen' liggen in de Marokkaanse cultuur zeer gevoelig
- Meer sociaal wenselijke antwoorden bij lager opgeleide ouders van andere origine
- Vlaamse normen gebruiken (Verpraet et al, TOKK, 36 (1), Acco, 2011)
- BSO leerlingen ondervertegenwoordigd in Vlaamse normgroep

aandachtspunten FD (1)

- + Bij digitale verwerking kan rekening worden gehouden met (normen van) cultuur van leerling
- Samenwerken met intercultureel bemiddelaar om gevoelige informatie te verkrijgen
- Vragen naar lichamelijke of verstandelijke handicap liggen moeilijk
- Standaardisatie vaak niet mogelijk
- Antwoorden op itemniveau bekijken

Voorbeelden:

- Item 2 (YSR): ‘Ik gebruik alcohol zonder dat mijn ouders dat goed vinden’: risico dat ouders afhaken, zelfs weigeren om de vragenlijst verder te beantwoorden
- Item 110 (CBCL): ‘Wil dat hij/zij van het andere geslacht is.’ beladen item voor vb. bepaalde Afrikaanse culturen

aandachtspunten FD (3)

- Ontraden om te gebruiken bij IIn met andere origine, enkel bij aanwijzingen 'psychiatrische problemen' (zeker niet in beginfase van HGD-traject)
- SDQ is een goed alternatief maar levert minder informatie op: beter minder en betrouwbare info dan meer maar onbetrouwbare info

Besluit: inventief, pragmatisch, cultuursensitief en zuinig gebruiken

SCQ en SRS

aandachtspunten FD

- ASS is sowieso niet makkelijk bespreekbaar, soms is er geen vertaling in de taal van de ouders of hangt er een taboe rond ontwikkelingsstoornissen
- Het thema ASS bespreken via verkennende gesprekken, eerder dan via vragenlijsten.
- Voorzichtig zijn bij afname met tolk (achtergrond over ASS zinvol)

SCQ en SRS

aandachtspunten FD

- Specifieke taalproblemen en communicatie zijn kernproblemen van ASS maar interferentie mogelijk door anderstaligheid en culturele specificiteit

SCQ

aandachtspunten FD (1)

- Non-verbale communicatie: moeilijk uit te leggen in Turks, Berbers of Arabisch
- Aangehaalde moeilijkheden worden door ouders dikwijls als 'verlegen' beschouwd
- Beter gradaties in gedrag bevragen i.p.v. aan- of afwezigheid van gedrag

SCQ

aandachtspunten FD (2)

Voorbeeld van cultureel gevoelige vraag:
Oogcontact bij praten navragen bij 'gelijken'
(leeftijdsgenoten)

“Toen hij zij vier tot vijf jaar oud was, keek hij/zij u dan gewoonlijk recht in het gezicht wanneer hij/zij samen met u iets deed of met u praatte?”

Wordt beter: *“..., keek hij/zij het andere kind recht in het gezicht wanneer hij/zij samen met hem/haar iets deed of praatte?”*

Voorbeeld van cultureel gevoelige vraag:

“Toen hij/zij vier tot vijf jaar oud was, deed hij/zij ooit spontaan mee en probeerde hij/zij handelingen na te doen in sociale spelletjes zoals ‘Witte zwanen, zwarte zwanen’, ‘De Mosselman’ of ‘Dag mijn Rozemarijntje’?”

Wordt beter: *“..., deed hij/zij ooit spontaan mee of probeerde hij/zij handelingen of gebaren na te doen zoals bij bepaalde liedjes of versjes die thuis of op school werden aangeleerd?”*

SCQ

aandachtspunten FD (4)

Handleiding:

- Geen steekproefkenmerken, niet aangegeven of kinderen uit niet-westerse cultuur deel uitmaken van steekproef.
- Niet geweten of cutoff-score bij kinderen met andere origine een indicatie is voor mogelijke ASS.

Besluit: Afname van deze vragenlijst bij ouders met andere origine wordt niet aangeraden

aandachtspunten FD (1):

- + De diversiteit aan symptomen worden bevraagd (ruimer dan communicatie)
- + Items zijn vrij helder en neutraal geformuleerd
- Geen gegevens over aandeel van allochtone ouders in Vlaamse normeringssteekproef
- Lage score op sommige items kan zowel samenhangen met beperkte taalvaardigheid (vanuit anderstaligheid) als met probleem in de sociale communicatie

aandachtspunten FD (2):

Voorbeeld van minder duidelijk taalgebruik:

“Lijkt het niet erg te vinden om uit de toon te vallen of 'niet op dezelfde golflengte' als anderen te zitten.” (item 25)

Besluit:

Als leidraad voor semigestructureerd interview met anderstalige ouders te verkiezen boven SCQ

Bronnen

- Toetsstenen faire diagnostiek, VCLB-Service, 2008
- <http://www.vclb-koepel.be/professionals/kansenbevordering3/faire-diagnostiek/materialen23>
- www.prodiagnostiek.be (Protocol Gedrag & emotie, Diagnostisch materiaal)
nieuw Algemeen Diagnostisch Protocol, verwacht begin 2015

MIDDAGPAUZE